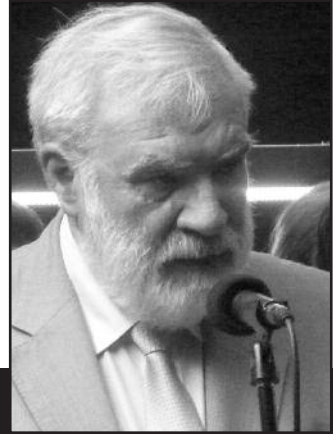

Sigui com sigui, Andorra és (a) Europa

Josep DALLERÈS i CODINA

Primer de tot, gràcies per la invitació.

Que Andorra és a Europa, suposo que tothom ho té clar, tot i que tampoc no és gens evident quan hom viatja continent a través.

Que Andorra és Europa, tot depèn de què s'entén per Europa ja que, cada vegada més, s'assimila Europa a Unió Europea, i Andorra, de moment, no en forma part.

Aclarit això, precisaré tan sols que, en aquesta comunicació, no parlaré de continent europeu, sinó d'Unió Europea i, abans de donar el meu posicionament personal, faré un repàs (per als que potser no ho coneixen) de:

I. Què ha estat Andorra al llarg dels segles.

II. Quina ha estat la relació entre Andorra, la UE i d'altres organismes europeus en el temps (en particular els darrers trenta anys).

III. Quina és la situació actual; i finalment,

IV. L'orientació de la meva opinió personal de ciutadà compromès (que, evidentment, val el que val).

I. Andorra al llarg dels segles

Andorra és un territori de muntanya de 468 km², situat entre França i Espanya.

Per fer-se'n una idea: es tracta d'un territori lleugerament més gran que les comarques catalanes menys extenses.

Si comparem Andorra amb els dos estats més petits de la Unió Europea, Luxemburg i Malta, Andorra és cinc vegades i mitja més petita que el Gran Ducat, però una i mitja més gran que Malta.

Comparant-la amb Liechtenstein, Sant Marino o Mònaco, n'és, respectivament, tres, vuit i dues-cents trenta-dues vegades més gran.

Tanmateix, els paràmetres canvien si comparem la població d'aquests mateixos territoris.

Els dos estats membres de la UE, Luxemburg i Malta, tenen al tomb de cinc-cents mil habitants cadascun, mentre que Andorra no arriba als vuitanta mil; en canvi, dobla lleugerament els tres altres en població, ja que ni Mònaco ni Liechtenstein ni San Marino no arriben als quaranta mil. Pel que fa a població, Andorra és doncs, d'entrada, assimilable, respecte a Europa, a una ciutat de província, no gaire gran.

Ara bé, és també un estat!

I és el més gran dels microestats europeus no membres de la UE.

Tot i que el territori conegut, avui, com a terra andorrana conté testimonis que hi situen humans fa ja uns quinze mil anys, o que Polibi, molt més tard, fa esment d'un poblat, els andosins, que, al Pirineu, hauria combatut contra Hanníbal quan es dirigia vers Roma (al 218 abans de J. C.), és a les portes de l'any mil, amb la destrucció del castell de Bragafolls, que se situen les primeres traces de la nostra història.

El primer document conegut, que situa les sis parròquies andorranes com a entitat diferenciada de la resta del territori dins de la Marca Hispànica és l'Acta de consagració de la catedral d'Urgell, del 839 (possiblement un document fals). El territori format per les sis parròquies (pràcticament el mateix que el de l'Andorra actual) és infeudat al comte d'Urgell, ell mateix infeudat al rei carolingi. És mercès a aquest lligam, als litigis que va generar i als quals va posar fi el pariatge signat sota els auspicis del rei d'Aragó, el 1278, que Andorra ha pogut comptar els segles fins als nostres dies com a territori independent dels seus dos grans veïns constituïts a banda i banda de la serralada pirinenca.

De fet, aquest pariatge, aquest acord que instaura un senyoriu indivís entre els dos Senyors en litigi, el comte de Foix i el bisbe d'Urgell, és considerat com la primera constitució andorrana. El tribut que pagarà la Vall d'Andorra, alternativament, a cada senyor simbolitzant tal indivisió.

A partir de llavors, la justícia és administrada conjuntament i, els andorrans deuen assistència militar als senyors, menys en el cas que combatin l'un contra l'altre. Aquest darrer paràgraf, a la fi del document, esdevindrà la base de la neutralitat andorrana en tot conflicte.

Amb el pas dels anys, els drets del comte de Foix van passar al duc de Bearn i, mitjançant Enric IV, al rei de França. La Revolució Francesa, en considerar-los reminiscències d'altres temps, els va abolir, però els andorrans en van demanar a Napoleó I el restabliment i la República els va conservar. Tot plegat fa que, avui encara, són coprínceps d'Andorra el bisbe d'Urgell i el president de la República Francesa.

La Constitució de 1993 els ha mantingut. Es pot afirmar, doncs, que aquell acord signat entre dos senyors de l'edat mitjana és, en gran part, el fonament de l'Andorra actual.

Andorra, secularment, ha viscut (o, millor dit, sobreviscut) de l'agricultura i la ramaderia i, també, mercès a un sistema social fundat sobre la casa (casa i família que han format un tot indissociable que calia intentar poder mantenir a través dels segles; cada membre del clan tenia dret a disposar del seu lloc a la casa però havia de participar en el treball familiar, sota la direcció del cap de casa). La supervivència del sistema implicava l'emigració de la majoria dels membres, de manera que l'hereu pogués mantenir viva la casa (el conjunt de casa i propietats).

Ha estat així fins a la meitat del segle xx. Amb una excepció: a final del segle xviii, quan

Andorra va necessitar mà d'obra per a la producció de ferro que s'exportava vers els països veïns.

Tanmateix, la combinació de diferents factors, la major part dels quals exteriors a la realitat andorrana, van fer que aquest petit territori iniciés una transformació copernicana que va transformar Andorra en l'espai que coneixem avui.

Al segle xx, diferents fluxos migratoris van travessar Andorra. Durant la guerra d'Espanya, els que fugien de la República primer, i els republicans en un segon moment; tot al llarg de la segona guerra mundial, els fugitius que intentaven deixar el nazisme com més lluny possible darrere seu, però també els combatents que volien atènyer les tropes aliades al Regne Unit o a l'Àfrica del Nord. Finalment, acabada la Segona Guerra Mundial, l'aïllament d'Espanya. Tots aquests elements són factors generadors d'aquesta transformació.

El sector primari (agricultura i ramaderia) va passar, en pocs decennis, de ser el sector més important a esdevenir un element residual de l'economia (mantingut únicament pel cultiu del tabac), mentre que els serveis (hoteleria, banca, comerç, turisme...) es van anar transformant en l'autèntic motor. La força principal era de fet que es podien trobar a Andorra productes que no arribaven a Espanya a causa de l'embargament europeu contra el règim franquista. Andorra va esdevenir, per a molts espanyols, una porta oberta al món exterior.

Per tal que la nova Andorra funcionés, per poder crear les infraestructures necessàries al desenvolupament, calia mà d'obra que el país no tenia.

És així com, mentre que la població d'Andorra tot just havia doblat al llarg de set segles, en passant de dues mil ànimes de mitjan segle XII, a quatre mil a meitat de segle XIX, va doblar la població en cent anys. I els tretze mil sis-cents habitants censats el mil nou-cents seixanta-cinc es van tornar a doblar en deu anys fins a arribar a vuitanta mil l'any 2000.

Per poder fer front a tots els canvis, el país va haver d'adaptar-se. És lògic doncs que les estructures evolucionessin. El canvi va iniciar-se vers la fi dels anys seixanta, amb moments més o menys actius, però que ja no s'aturaria i transformaria fins i tot, les mentalitats.

Mentre Andorra vivia totes aquestes transformacions, el món, també canviava. Particularment Europa.

No m'estendré sobre la creació del Consell d'Europa, sobre la signatura del Tractat de Roma i la seva evolució; sobre la Conferència d'Hèlsinki i la seva transformació en l'Organització per a la Seguretat i la Cooperació a Europa. Anem directament al moment que aquesta evolució té una primera incidència en l'evolució de l'economia andorrana: el 1985.

Efectivament, l'entrada d'Espanya i de Portugal al Mercat Comú canvien la donada. Andorra, que, fins aquell moment, era a la perifèria del Mercat Comú, a la perifèria d'una entitat europea la raó de ser de la qual era anar-se engrandint, esdevé una illa enmig d'aquest espai. Resulta evident que l'equilibri que s'havia creat després de la Segona Guerra Mundial, i del qual, indiscutiblement, Andorra havia sortit beneficiada, canviaria per complet un cop la península Ibèrica esdevinguda espai comunitari.

Costat andorrà, possiblement, sigui la primera presa de consciència de la realitat europea en formació. No sempre és fàcil veure amb precisió el que tens massa a prop, manca potser la distància generadora de la perspectiva necessària per poder anar avaluant distàncies i contorns.

II. Relació entre Andorra, la UE i altres organismes europeus

És bo recordar que, just adoptada la Constitució andorrana, el 1993, un Tractat de bon veïnatge, d'amistat i de cooperació va ser signat amb els dos grans veïns del nord i del sud. Es reconeixia la sobirania d'Andorra per part de França i Espanya, i s'establien, a més, mitjançant l'acord, relacions diplomàtiques amb el Copríncipat.

Així mateix, i traduint les inquietuds que començaven a ser latents en alguns sectors respecte de la nova situació d'Andorra, el document inclou vies per tal d'afavorir el desenvolupament de "relacions bilaterals entre Andorra i la Comunitat Europea", relacions que d'altra banda, tot sigui dit, ja s'havien iniciat.

Així ho reflecteix l'annex al document del Consell de la Unió Europea: *Relacions de la UE amb el Principat d'Andorra, la República de Sant Marino et el Principat de Mònaco*, adoptat el 14 de juny de 2011, a Brussel·les.

Les relacions entre la UE i el Principat d'Andorra es fonamenten, fins ara, en quatre documents: un Acord duaner (en aplicació des del 1991), un Acord de cooperació (en aplicació des del 2005), un Acord en matèria de fiscalitat de l'estalvi (en aplicació, també, des del 2005), al qual es va sumar un Acord monetari per a la emissió i utilització de l'euro.

a) L'Acord duaner (1990)

Les negociacions sobre l'entrada d'Espanya al Mercat Comú van fer reaccionar els andorrans, preocupats per l'efecte nefast que es podia augurar per a l'economia del principat. El resultat de tal presa de consciència es va traduir amb l'apropament que constitueix aquest primer acord. Regula quatre punts: la instauració de la unió duanera per als productes industrials; el manteniment d'un règim de país tercer per als productes agrícoles; les franquícies per als viatgers que surten d'Andorra; el manteniment de la total llibertat del Principat en matèria fiscal. L'acord, que pot ser denunciat per cadascuna de les parts, va ser signat per una durada indefinida. Un comitè mixt n'assegura el seguiment. Que sàpiga, no s'han presentat problemes majors que el comitè mixt no hagi estat en mesura de resoldre en més de trenta anys d'aplicació de l'acord.

b) L'Acord en matèria de fiscalitat dels revinguts de l'estalvi (2004)

Jean-Claude Berthélémy, Joaquim Llimona i Marc Maresceau, en el seu llibre *Andorra-Unió Europea, vers el mercat interior* ho expliquen detalladament. De fet, l'acord segueix les línies de la Directiva 2003/48 CE del Consell de la UE, de 3 juny 2003 i està "l'largament alineat sobre el que Suïssa havia signat amb la CE".

c) L'Acord de cooperació (2004)

En aplicació des de 2005, preveu la possibilitat de desenvolupar una col·laboració entre la UE i el Principat en diferents camps d'interès comú, des de la cultura o la protecció del medi, al comerç i el transport, passant per l'educació, per exemple.

Ni Andorra ni la UE no han fet cap tipus de proposició, que sàpiga; consegüentment, aquest acord no s'ha desenvolupat, fins el moment, en cap extrem.

d) L'acord monetari (2011)

Regula la utilització de l'euro per Andorra, un estat tercer, i estableix un marc institucional particularment dur. Interina, de fet, una pèrdua de sobirania quant a la matèria objecte de l'acord, matèria, d'altra banda, particularment sensible, tractant-se de la moneda.

e) Andorra i els organismes internacionals europeus: Consell d'Europa i OSCE

La reivindicació del reconeixement internacional d'Andorra ha estat una constant tot al llarg del segle xx, des de l'intent frustrat per intentar entrar a la Societat de Nacions.

Així, per exemple, la polèmica que es va crear en el moment d'establir la composició de la comissió que havia de negociar l'Acord duaner amb la CEE. Va durar gairebé tant com la mateixa negociació. De fet, el que era pura *polèmica* per als uns, representava, per als elegits andorranos, una qüestió de fons: qui detenia la sobirania, a Andorra, el Poble o els Coprínceps? Es tractava d'un primer acord internacional i per als elegits, era primordial llur participació directa en les negociacions.

Finalment, la comissió negociadora andorrana fou composta de representants del Govern i de representants de cadascun dels Coprínceps.

Una vegada la Constitució adoptada (referèndum del 14 març de 1993), el Govern portà de dues accions amb un mateix objectiu: el reconeixement internacional de l'estat.

D'una banda, va ser el Tractat de bon veïnatge, d'amistat i de cooperació amb els dos països veïns i, de l'altra, l'admissió del Principat a les Nacions Unides. Tres anys abans, just al començament de la legislatura, els passos davant el Consell d'Europa no havien pas semblat ni massa escoltats ni massa ben entesos.

Tanmateix, el reconeixement internacional feia el seu camí: dos acords en matèria d'educació havien estat signats amb els nostres dos veïns (gener i març del 2013), el tractat de bon veïnatge era ratificat pel Parlament andorrà el 4 novembre del 2013, i el 28 de juliol de 2013 Andorra era admesa a l'ONU.

Quan van ser convocades les eleccions generals, el desembre de 2013, l'entrada d'Andorra al Consell d'Europa era a l'ordre del dia. Les vies que li van posar havien estat més aviat tortuoses.

Conseqüència d'un atacamant a mà armada, al Principat, on van ser arrestats, jutjats i condemnats, dos reus van presentar una demanda al Tribunal de Drets Humans d'Estrasburg per denunciar que no havien tingut un procés just, compte tingut que no havien disposat de traducció en la seva llengua. La demanda va ser registrada el 23 febrer de 1987: va ser el començament del cas *Drozd i Janousek*, conegut, a Andorra com a *cas dels txecs*.

Cinc anys més tard, el 26 de juny de 1992, el Tribunal es va declarar incompetent. Tanmateix, va opinar que l'evolució de les institucions que s'estava duent a terme al Principat podia "conduir Andorra a accedir a la comunitat internacional".

Mentrestant, i no sense lligam amb *l'assumpte*, el *Rapport Pointillon-De Puig*, a l'Assemblea Parlamentària del Consell d'Europa, ja havia invitat Andorra a modernitzar les seves institucions i el resultat de les eleccions anticipades dels 5 i 12 d'abril de 1992 havien tornat a donar una majoria suficientment clara de suport als canvis institucionals iniciats.

Durant la sessió de tardor de 1994, Andorra es va adherir al Consell d'Europa; el 1996, va entrar a l'OSCE.

Tal ha estat el recorregut realitzat al llarg dels darrers trenta anys. Cert és que l'apropament entre Andorra i la UE pràcticament s'ha mantingut en punt mort. Les prioritats europees, ho sabem tots, miraven sobretot vers l'Est mentre que Andorra es feia com més petita millor (tot i que tampoc no sempre) per veure si s'oblidaven que encara hi era.

III. La situació actual

El ritme dels contactes entre la UE i Andorra s'ha, incontestablement, accelerat al llarg dels darrers anys.

El juny del 2011, en l'informe que la presidència de la UE demanava al Consell Europeu que en prengués nota, queda clar que des de fa ja uns quants anys tant Andorra com San Marino, en particular, han "mostrat un clar interès per a intensificar" les relacions amb la UE (el govern andorrà va enviar un primer memoràndum l'any 2009 i un segon el 2010).

També hi queda reflectit que l'any abans (14 de desembre del 2010), sota presidència belga, quan les conclusions sobre les relacions entre la UE i els països de l'Associació Europea de Lliure Canvi (AELE) van ser adoptades, el Consell Europeu va indicar que calia una avaluació del mateix tipus per als països de dimensions reduïdes. Concretament, es parlava d'Andorra, de Mònaco i de San Marino, "per analitzar-ne les possibilitats i les modalitats d'una possible integració progressiva al mercat interior".

L'informe acabava proposant una recomanació: "que el Consell demanés als Serveis Europeus de l'Acció Exterior i a la Comissió de presentar conclusions preliminars abans del juny del 2012" (és a dir, per a un any després). El Consell Europeu va prendre nota de l'informe el 21 de juny del 2011.

L'octubre del mateix any el govern andorrà va fer arribar a Brussel·les un memoràndum que contenia una llista no exhaustiva dels punts sensibles per considerar i tenir en compte en el moment d'abordar negociacions per a la participació al mercat intern.

El 20 de novembre de 2012, la Comissió va adoptar una comunicació sobre l'enfortiment de les relacions entre la UE i Andorra, San Marino i Mònaco.

El 20 de desembre, el Consell Europeu la va acollir favorablement i va seleccionar dues opcions:

"a) [la seva] participació a l'Espai Econòmic Europeu;

b) la negociació d'un o més acords-marc d'associació en vista a donar-los accés al mercat interior, així com a les mesures d'acompanyament i a les polítiques horitzontals de la UE, fins i tot amb mecanismes institucionals sobre el model de l'acord sobre l'Espai Econòmic Europeu".

Va invitar la Comissió a procedir mitjançant consultes amb els governs i a presentar, abans de final del 2013, un informe amb recomanacions sobre les pròximes etapes a seguir.

El juliol de 2013, Andorra va enviar un nou memoràndum sobre les qüestions relatives al marc institucional en què precisava les especificitats que calia tenir presents per a les negociacions sectorials.

El 18 de novembre de 2013, l'informe que proposa tirar endavant mitjançant un acord d'associació és enviat al Parlament i al Consell europeus, al Comitè Europeu Econòmic i Social, i al Comitè de les Regions. Un mes més tard, el 20 de desembre, el Consell Europeu ratifica les conclusions de l'informe.

Després de diferents contactes, intercanvis i trobades, el 4 de desembre de 2014 s'autoritza la Comissió a negociar amb els tres estats.

És amb la visita a Brussel·les del ministre andorrà d'Afers Exteriors, el 18 de mars del 2015, quan s'obren les negociacions d'un tractat d'associació entre la UE i el Principat d'Andorra.

El calendari previst proposa, pel que fa al marc institucional comú, reunions tècniques durant maig i juny per tal de preparar-ne una, al setembre, dels caps negociadors, abans d'iniciar les discussions sectorials. Sense tenir en compte ni treballs ni trobades preparatòries, la primera reunió té lloc el 5 de maig següent. Després el ritme s'accelera: 22 i 23 de setembre, 2 i 3 de desembre, 1 i 2 de febrer, 8 de juny del 2016.

Mentrestant, a Andorra, el 2 de febrer del 2016, se signa un pacte d'estat sobre l'acord d'associació entre Andorra i la Unió Europea, entre el Govern i els partits polítics amb representació parlamentària. Pacte del qual SPD se sostreu el 13 de juliol següent.

El 14 de juliol del 2016, el cap de Govern convoca una reunió amb forces polítiques i sectors empresarials per mirar de trobar posicions comunes i un màxim de consens possible, si bé cal recordar que des del 2014 el ministre d'Afers Exteriors ha mantingut diferents reunions amb els sectors. De manera més o menys regular, també, hi ha hagut compareixences en seu parlamentària per informar de com avançaven els contactes.

IV. La meua opinió personal (val el que val)

Des del moment de l'entrada d'Espanya i Portugal al Mercat Comú, és evident que Andorra esdevé una illa enmig d'un món que s'està estructurant al tomb d'unes idees essencials: el mercat únic, la democràcia com a sistema de govern i la defensa dels drets i llibertats individuals. Amb o sense ganes, Andorra esdevé un element més d'aquest gran puzzle que es va agençant.

El meu posicionament, des d'un cop assolida la Constitució, al 1993, del tot minoritari a casa nostra –només en conec un altre que ho hagi abordat en termes similars– era que Andorra havia de demanar ser membre de la Unió. Era possiblement més per intuïció, i coherència filosòfica –m'atreveixo a dir– que no pas fruit d'un treball acurat d'estudi i raonament. En contra, sempre se m'ha pretès argumentar brandint l'estandard de les especificitats.

A inicis del 2015, se'm va demanar, des de la Universitat d'Estrasburg, una comunicació sobre el tema de les relacions Andorra-UE i les negociacions que s'estaven duent a terme.

Per tal de poder-la preparar vaig prendre contacte amb els diferents sectors econòmics del país, traient, de les diferents trobades, les conclusions següents:

a) Posicionament de les forces parlamentàries

Després de les eleccions del març del 2015, l'arc parlamentari va ser constituït per representants de quatre partits polítics: DA (Demòcrates per Andorra), formació, el ventall de la qual cobria del centredreta, i potser més, fins al centresquerra; el PLA (Partit Lliberal d'Andorra), que se situaria a la dreta del precedent; el PS (Partit Socialdemòcrata) i el PDS (Partit Demòcrata i Social), que van constituir el grup mixt en no haver obtingut, cap dels dos, suficients escons per poder formar grup parlamentari propi, se situarien a l'esquerra dels altres dos –si acceptem un tipus de divisió que, vingut d'altres temps, si bé pot ser entenedor, tampoc no descriu pas del tot l'arc polític social complet d'inicis del segle XXI–. Aquesta ala esquerra molt reduïda, tradicionalment més important a Andorra, és, molt possiblement, fruit tant de l'abstenció –en fort augment en les darreres eleccions– com de l'escissió del PS en dues formacions rivals.

Si el posicionament de les diferents forces davant d'un acord d'Associació entre la UE i

Andorra no semblava rebre un suport entusiasta, tampoc no semblava generar una oposició sistemàtica i frontal de la part de ningú i, puc afirmar, que tothom es va mostrar favorable a una possible entrada d'Andorra a l'Espai Econòmic Europeu (EEE).

Tant el PS com el PDS, lligats per la proposta feta en el moment de les eleccions del 2009 on havien defensat la idea d'un acord d'associació amb la UE, optaven, *a priori*, per defensar un sistema similar al que està en vigor dins de l'Acord Duaner o el que regeix dins de l'EEE, per dirimir els desacords. El PDS insistint sobre el fet que el model de partenariat oriental (vegeu Ucraïna) és menys constrenyedor que la proposició feta a Andorra. Quant al PS, veia difícil acceptar, sense restriccions, la lliure circulació de persones vista la dimensió del país i demana una clàusula similar a l'obtinguda per Liechtenstein dins del seu acord d'entrada a l'EEE.

El PLA (Partit Lliberal), tot i que no es va mostrar obertament contra l'acord, considerava, tanmateix, que, després de l'*assumpte BPA*, el tema de l'acord havia de passar a un segon pla. Defensava que calia centrar tots els esforços a resoldre el problema generat dins el sector financer per la intervenció del banc per les autoritats andorranes.

També considerava més oportuna una entrada a l'EEE, com és el cas de Liechtenstein. Refusava qualsevol cessió de sobirania com la que va representar l'Acord monetari de 2011, considerada inacceptable, en particular tenint en compte que les matèries a tractar no són de la mateixa naturalesa. D'altra banda, sostenia la necessitat de mantenir l'Acord duaner existent en el mateix estat actual i no modificar-lo.

Pel que fa a la circulació de persones, el PLA no considerava viable que fos regulat dins d'una disposició transitòria revisable en el temps com la de Liechtenstein a l'EEE.

Si no hi ha més solució que negociar "ara", el PLA, insistia que, a més del ja exposat, es mostrava contrari, *a priori*, a qualsevol cessió de sobirania sense contrapartida i demanava uns terminis d'adaptació suficientment diluïts dins del temps i a estudiar cas per cas dins dels diferents sectors.

Sigui com sigui, va insistir en la necessitat d'un referèndum per a l'adopció d'un acord de tanta importància, com s'hi havia compromès durant la campanya electoral.

El partit demòcrata (DA), que dona suport al Govern, donava suport a la decisió d'iniciar les negociacions. Pel que fa a la filosofia global respecte de la negociació –al meu entendre– no s'allunyava pas gaire del que defensaven la resta de forces polítiques; es volia, però, més obert al diàleg, més pragmàtic davant de la ineludible situació de negociació.

Potser és bo no perdre de vista que el cap de Govern, ell també, es va comprometre, una vegada arribats a un acord, a convocar un referèndum per tal de validar-lo.

b) Percepció dels sectors econòmics

Havent contactat amb les diferents associacions representatives de les forces productives andorranes (Cambra de Comerç, Associació de Petites i Mitjanes Empreses, Federació d'Empreses Familiars, Confederació d'Empresaris Andorrans, Associació des Banques Andorranes), en cap dels sectors amb els quals ho vaig poder consultar no van mostrar cap tipus d'hostilitat davant la UE. Per contra: inquietud, pors, molta por.

D'entrada, un desconeixement de les regles de funcionament del gegant i a les quals caldrà adaptar-se, però, sobretot, la por de no disposar de suficient temps per poder procedir a una adaptació adequada sense deixar-hi massa plomes, en particular, tenint en compte d'una

banda, la talla, la diferència en les dimensions i, de l'altra, el moment present, de la persistència de la crisi (2015).

Euroescepticisme? No. Euroeufòria? Tampoc. Més aviat resignació.

Però també la certesa que no som pas pitjors que els altres, que si se'ns deixa el temps d'adaptació suficient, Andorra serà capaç d'adaptar-se al nou moment.

Seria il·lusori pensar, tanmateix, que no hi ha ningú que sigui contrari a l'apropament entre Andorra i la UE. També hi ha qui pensa que res no hauria de canviar, però que a falta d'arguments, calla. És difícil quantificar-ne el nombre. També hi ha els que temen canvis que poden provocar menys a guanyar; es tracta d'arguments difícils de defensar públicament. Potser hi ha qui calla, també, perquè sent el vent girar, com en el moment de la Constitució, el 1993, i, silenciosament i resignada, es prepara per afrontar la nova situació.

Preguntats sobre línies vermelles que no es poden travessar en els acords, n'hi ha de recurrents: Andorra ha de mantenir la sobirania en matèria fiscal i, però amb menys èmfasi: la lliure circulació de persones ha de ser continguda, controlada.

Tothom reconeix que l'Acord duaner de 1990 no va ser dolent per a Andorra i, per més que unes quantes veus en demanen una revisió en alguns aspectes, la gran majoria el defensa tal com és. Majoritàriament, el fet de poder accedir al mercat únic s'interpreta com poder obrir-se a nous mercats per a productes andorrans i de transformació per a una economia que no para d'estancar-se. Tanmateix, es retreu als polítics totes les reformes a què el sector productiu està fent front des de fa ja tres, quatre o cinc anys, conseqüència de transformacions legislatives importants, i, això, en ple període de crisi econòmica i sense perspectives de creixement: "Només cal mirar el nombre d'empreses que han tancat", sento en més d'una ocasió.

Es demana la reciprocitat de tracte per a les empreses andorranes a la UE, i, cal precisar també que alguns sectors es malfien.

El *leitmotiv* de la gran majoria, però, és gairebé sempre el mateix per a tots: se'ns ha promès un referèndum, si l'acord no ens agrada, si no ens hi retrobem, si considerem que no ens en podem sortir, farem campanya pel no. Perquè llavors, potser val més demanar directament la integració i tindrem els mateixos drets que els altres i no només obligacions.

Esperen, tanmateix, no haver de fer campanya pel no.

Tot i que el treball va ser enriquidor, he de reconèixer-ho, no em va aportar gaires arguments per no continuar pensant que el nostre destí, més que mai, ha de ser Europa, com a un membre més.

Efectivament, durant els contactes que vaig tenir, quan s'argumentava que calia preservar l'especificitat andorrana, demanava si me la podien identificar. La resposta sempre era força evasiva. Potser el que més podia assemblar-se a una concreció girava al tomb de:

- preservar el diferencial fiscal;
- mantenir un diferencial per al tabac;
- som molt petits...

Però sense cap altre argument.

Del món de les finances, no vaig tenir cap resposta, ja que l'ABA va declinar la meua visita, cosa que no va ser cap sorpresa per a mi. El *mail* de resposta aclaria, tanmateix, que donaven suport a les polítiques del Govern.

Globalment, no vaig recollir molta més informació de la que havia anat captant al llarg de vint anys de política activa al Consell General, sumant-hi tertúlies de tot tipus i converses de cafè. El fet és que, sempre, els elements constitutius de resposta corresponien molt més als inherents a conjuntura que no pas a estructura de països.

Els components conjunturals, tots poden trobar solucions, només necessiten del temps suficient d'adaptació; els estructurals són d'un tipus diferent, car si es modifica una estructura, possiblement repercuteixi, a més o menys llarg termini, en tot l'edifici.

Sóc dels que pensen que la raó de ser d'Andorra rau en l'estructura, evidentment; en la conjuntura, només de manera temporal, altrament, faria dies que Andorra seria un tros de la comarca de l'Alt Urgell o una ex-creixença del departament de l'Ariège, o un tros a cada costat. És doncs importantíssim, en escenaris com el que s'està vivint, ser capaços de trobar-la, o les especificitats, que ha, o han permès que Andorra continuï sent Andorra a través dels segles.

A la conclusió que he arribat –de tan evident com és, d'entrada, costa veure-la. Passa sempre el mateix amb tot allò que tens davant dels ulls i no disposes d'un mínim de recul; cal mirar amb un mínim de perspectiva si es vol que es dibuixin els contorns, els relleus i les ombres...– és: l'especificitat andorrana per essència és la figura dels coprínceps. Sí. I, dit això, què més? En què ho són? Com ho són?

Perquè a través dels segles han estat font de poder, nucli del poder. Tant senzill com això. L'especificitat andorrana ha estat la possibilitat del lligam directe amb els senyors, "els senyors del Poder": Bragafolls! El manteniment d'un lligam directe entre el Poble andorrà i els que detenen el poder real, es digui, aquest, segons el moment, església, rei, emperador, república o UE; això d'una banda, i d'altra, que aquest fos doble; element compensatori, i de balança alguna vegada; element acumulatiu en d'altres.

A l'hora de negociar qualsevol cosa amb la UE, la pregunta que ens hem de fer –al meu entendre– és:

- el que negociem modifica aquesta relació del Poble andorrà amb el poder (poder, pensat gairebé com a abstracció, però poder real)?
- manté l'equilibri secular, element constituti de supervivència?

Però també:

- Estem encara en l'estructura que es va començar a bastir a l'any mil o és aquesta, precisament, la que també s'està modificant? On rau, ara, el poder? El poble andorrà hi continua tenint la mateixa relació, o una relació semblant?
- Quins en són els nous paràmetres?
- Com poder intentar pensar què puguem teixir un sistema que aporti el mateix fruit o un fruit semblant, a saber: la supervivència, fruit d'aquesta relació privilegiada del pobre d'Andorra amb la font real del Poder?

Al meu entendre, conseqüència, essencialment, de la vertiginosa evolució de la tecnologia digital, el món esdevé cada vegada més global, sembla gairebé més petit; ara bé, això no significa, en absolut, que desaparegui el component local. Es pot tenir la impressió que es dilueix. Pura il·lusió. Mirem, sinó, què passa en el cas de qualsevol catàstrofe natural: els primers socors, les primeres ajudes sempre són les més properes i si aquestes fallen, la catàstrofe s'amplia en magnitud. No és doncs aquest paràmetre el més canviant. El que està

en mutació és el de la nostra connexió amb el global, amb els nuclis de *poder global* m'atreveixo a dir.

Per a Andorra, durant segles, el global que avui és tot el planeta, ha estat el conjunt França-Espanya-Església catòlica, amb uns nuclis de poder que tothom sabia on eren i com arribar-hi. Només cal veure els peregrinatges andorrans a les capitals veïnes cada vegada que calia recordar, mantenir, defensar un «privilegi».

I, aquests «privilegis» què eren? Senzillament, elements que permetien als andorrans (els hereus, els caps de casa) poder continuar ocupant l'espai de muntanya pirinenca sense haver d'emigrar. Era, per regla general, la concessió d'unes franquícies, re més que un reconeixement de les condicions particularment difícils del territori.

Ara, per més que els nuclis de poder tradicionals continuen presents, n'estan emergent d'altres. Brussel·les n'és un. I la pregunta és: quina és la millor manera de mantenir-hi un accés similar al que hem tingut als senyors, com a mínim des de l'any mil? Com mantenir l'accés que hem tingut als centres de poder per via dels senyors a mesura que el *global* al nostre entorn s'anava modificant, engrandint? Es tracta de saber respondre a aquesta pregunta.

Per mi és evident: la millor manera de mantenir un contacte semblant, és poder accedir al nucli on es prenen les decisions de manera a poder defensar, en el moment adequat, no cap *privilegi*, però sí les condicions particulars, molt particulars, d'Andorra per poder continuar sobrevivint. Estat minúscul entre dos gegants, amb una població que ja no pot viure en autarquia des de fa dies i que necessita poder connectar-se comercialment –potser no només– amb l'entorn en condicions, com a mínim, similars a les d'aquest entorn.

Un inici de resposta a la pregunta va dur-se a terme mitjançant l'adopció de la Constitució, l'any 1993, en associar els coprínceps a tota negociació com a part integrant de l'edifici Andorra.

Podem dir que el que s'ha dut a terme amb la UE va en el bon sentit?

Al meu entendre, sí. Potser el cas més significatiu n'és el comitè mixt de l'Acord duaner.

I l'acord que s'està negociant ara? Possiblement també.

D'entrada, perquè no crec realista no tenir en compte el gegant que s'està bastint i que ens envolta i ens pot engolir sense ni que ens n'adonem. S'ha assegut a la mateixa taula, tenint-nos en consideració i seu per *negociar* una via d'entesa –Bragafolls, any mil!?

No anàvem a *Palacio* si se'ns hi cridava? És quelcom semblant.

El que cal és defensar si no l'adhesió –ja que, en principi, ni l'hem demanada ni ens l'han oferta–, sí un possible mecanisme –ho crec indispensable– que pugui preveure la possibilitat, per Andorra, d'intervenir en el moment que s'iniciï l'elaboració de qualsevol norma nova, altrament ens trobarem en la situació d'haver d'aplicar regles o criteris no prèviament estudiats. És aquest –al meu entendre– un punt crucial per poder palesar una absorció sense pèrdua d'ànima, que caldrà perdre, un dia o l'altre a mesura que el monstre es consolidi, però fer-ho de manera assimilable, potser no al mateix ritme que els altres, que els més grans –no m'atreveixo a dir-ho: cent anys més tard, com la infeudació després de Bragafolls! Però sí a un ritme assimilable de manera no traumàtica.

V. Conclusió

En conclusió...

Andorra, forta de la seva trajectòria històrica, però conscient, lúcidament, de la fragilitat del seu pes específic dins el concert de les nacions, plenament conscient del moment històric transcendent que li ha estat donat viure, com va ser-ho l'any mil per a la continuació de la seva història, ha abordat les negociacions amb la UE –no pot ser d'altra manera, som europeus– intentant mantenir l'esperit clar, sabent pertinentment de com d'estrets són els marges de maniobra de què es disposa, però intentant preservar l'essència de la seva essència, el que li ha permès ser present en el concert de les nacions i que no és res més que la capacitat de dialogar i procurar trobar la manera d'adaptar-se al canvi, dialogant amb l'interlocutor adequat.

L'aposta, l'empresa és d'importància, és major, i es tracta de mirar de treure'n el millor partit. Haver de comprendre i assumir, en menys d'una generació, que l'horitzó andorrà, els límits més extrems del qual no anaven més enllà de París, Madrid o Roma, ara, s'estenen, al món sencer; que els compromisos ja no se situen més a un nivell gairebé de relació personal –però que també– sinó que són compromisos d'Estat –però l'Estat, també són persones, cal no oblidar-ho–, no sempre és cosa fàcil d'entendre per tothom. Tanmateix, l'adaptació als canvis sol ser més fàcil en societats reduïdes; poder sobreviure en depèn.

Els andorrans no van esperar la declaració dels drets humans per aplicar-ne els principis bàsics en llur petit territori, ho han fet durant segles; no han esperat l'entrada al Consell d'Europa per instaurar l'educació per a tots; l'accés a la salut per a tots o a un organisme de seguretat social, sabien que llurs vides en depenien. Les màximes del *Manual digest* compilades al segle XVIII per Fiter i Rossell recomanaven als andorrans de mirar al seu entorn, d'estudiar-ne el que defensava el bé públic per integrar-ho, només després, a casa.

Forts d'història i tradicions, no penso que als andorrans els agradés veure's imposar cap solució sense la mínima possibilitat de defensar qualsevol altra opció podent resultar tan o més vàlida. Altrament, potser seria millor, ser membres de la Unió, totalment, i poder intervenir encara que sigui amb la seva pròpia petita veu, però en el moment adequat, quan es gesta la legislació aplicable.

Josep Dallerès i Codina,

ensenyant, exministre, ex-síndic general, exambaixador i
president de la Comissió Nacional per a la Unesco